

**№5 (63)
2020**

Құрылтайшы және баспагер:

«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәріпқов Р.Қ. - Қазақстанның еңбек сіңірген
қайраткері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) – (төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Жанғарашев Р.М. – LL.M (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Қазбаева Ә.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Казиев З.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Қайырбаева Л.К. – PhD (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Князова А.Ж. – LL.M (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрғазиев Б.Қ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск, Ресей)
Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек, Қыргызстан)

Журнал редакциясы

Джамбуршин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж 25.06.2019 ж.
(Алғашқы есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы, 010000,
Нұр-Сұлтан қ., Д. Қонаев к., 12/1
«Сұлы-жасыл желекжол» БО
тел.: 8(7172) 57-03-42

www.zqai.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

**Qazaqstan Respublikasy Zaınnama
jáne quyqytyq aqparat instituty**

JARSHYSY

gylymi-quyqytyq jýrnal

Редакция бағанасы

Конституциялық және әкімшілік құқық

Р.М. ЖАНҒАРАШЕВ Құқықтық емес факторлардың сот шешім-
деріне әсерін талдау.....13

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА, А.А. КАРАЕВ Мемле-
кеттік көрсетілетін қызметтер жеке және заңды тұлғалардың құқықтары
мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету мемлекеттік функцияларын іске
асыру нысаны ретінде.....17

Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ Сот төрелігінің жалпы конституциялық қағи-
даттарының Қазақстан Республикасындағы әкімшілік рәсімдер мен
әкімшілік сот ісін жүргізу қағидаттарымен арақатынасы (проблемалық
мәселелер).....27

Д. ДОСМЫРЗА, Х. МАНЕЙ Қазақстан Республикасындағы кеден-
дік әкімшілік жүргізудің даму перспективалары.....37

Н. СӘУЛЕН, Г.А. ҚУАНАЛИЕВА, А.Н. ОСПАНОВА Қазақстан
Республикасындағы әкімшілік рәсімдер мен әкімшілік сот ісін жүргізу
қағидаттарын теориялық талдау.....45

Е.Б. АБДРАСУЛОВ, Х. БАЖАЙ, А.Е. АБДРАСУЛОВА Қазақстан
Республикасы Конституциясының қолданысы: құқықтық, құндылықтық
және функционалдық мазмұны.....57

А. САЛИМГЕРЕЙ Қазақстан Республикасында адам өмірін ұзар-
тудың жаңа тәсілдері (медициналық және құқықтық аспектілер).....68

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

Е.А. ДҮЙСЕВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Қазақстан Республикасын-
да «жасыл экономиканы» құқықтық реттеудің кейбір мәселелері.....76

В.Н. СИНЕЛЬНИКОВА Сән индустриясындағы дизайн зияткер-
лік меншік объектісі ретінде.....83

Е.В. НЕСТЕРОВА Тапсырыс берушінің мердігерге құрылыс мерді-
герлігі шарты бойынша жұмысты орындау үшін қажетті жағдайлар жа-
сау міндеті туралы.....90

К.К. САБИРОВ Қателікке мүмкіндік жоқ: Қазақстан Республика-
сының заңнамасында жылжымайтын мүлікке құқықтың ауысуының да-
улы мәселелерін шешу перспективалары.....97

Ұ.Е. КУДИЯРОВА Қазақстан Республикасының Азаматтық ко-
дексіндегі адалдық, парасаттылық, әділеттілік қағидаттарын түсіндіру
туралы мәселеге орай.....106

Г.Э. АБДРАСУЛОВА Азаматтық заңнаманың ашылмаған ақпарат
туралы нормаларын қолдану: теория және практика мәселелері.....111

Б.О. АЛТЫНБАСОВ Мемлекеттік университеттердің басқару ор-
гандарын жетілдірудегі құқықтық және ұйымдастырушылық реформа-
лар.....118

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

С.М. РАХМЕТОВ Қазақстан Республикасының отбасылық және
тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл туралы заңнамасын
жетілдіру мәселелері.....127

С.С. ҚАРЖАУБАЕВ Салықтық қылмыстық құқық бұзушылықтар
профилактикасының жалпы мәселелері.....135

Д.А. ФИНК Өтініш беруші әйелдердің және қылмыстық құқық
бұзушылықтан зардап шеккендердің сот төрелігіне қылмыстық құқық
бұзушылықтан келтірілген залалды өтеу шарты ретінде қол жеткізуі.....142

Р.Ж. ҚОЖАХМЕТОВА, А.А. ТЫНЫШБАЕВА Кәмелетке толмағандар арасында суицидтің алдын алу проблемаларына ықпал ететін негізгі факторлар.....	149
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	
Ж.О. ҚҰЛЖАБАЕВА Экономикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жүйесінде Қазақстан Республикасының инвестициялық қолдаудың құқықтық тетігі.....	159
Л.К. ҚАЙЫРБАЕВА Халықаралық және еуропалық құқықта жеке деректерді қорғау.....	168
Құқықтық мониторинг	
А.Қ. ҚАНАТОВ, А.Е. БЕКТЕНОВ, О.С. ҚАРАХОЖАЕВ Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл тиімділігінің (тиімсіздігінің) проблемалық аспектілері (сала-лық заңнаманы талдау).....	175
Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан	
А.А. МЕДИНАЕВА Мемлекеттік тілдегі халықаралық шарттардың тілі мен стилі: ғылы-ми лингвистикалық талдау.....	182
А.Р. ҚҰЛБАТЫРОВА Халықаралық тәжірибе негізінде екі тілді заңнаманы әзірлеудегі өзекті мәселелер.....	186
С.К. БӘКІР Мемлекеттік тілді түлетудің үш қағидаты.....	191
Жас ғалым мінбері	
А. АРЫСТАН Зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісімде-гі (ЗМҚСА) коммерциялық құпияның құқықтық режимі.....	196
Л.Е. НҮРЛҰМБАЕВА Германияның қылмыстық процесіндегі бұйрық өндірісі.....	207
Т.К. МАКЕНОВ Карантин кезеңінде азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын мемлекеттік қамтамасыз ету.....	213
А.М. НЕМЕРЕБАЕВА Азаматтардың мемлекеттік басқаруға қатысу нысандары.....	218
Ж.Б. УМБЕТБАЕВА Атмосфералық ауа Қазақстан Республикасының Экологиялық ко-дексі бойынша құқықтық қорғау объектісі ретінде.....	224
Ғылыми өмір хроникасы	
Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институты Ғылыми кеңесінің 2020 жылдың қорытындысы бойынша отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Нұр-Сұлтан қ., 2020 жылғы 21 желтоқсан.....	232
«Жаршының» архивтік беттері	
Е.Н. НҮРҒАЛИЕВА Еңбек заңнамасын жетілдіру мәселелері (ҚР ЗИ Жаршысы №1(25)-2012 ж. – 61-65 бб.).....	236
Р. АНАРОВА З. ғ. д., профессор Е.Н. Нұрғалиеваның «Еңбек заңнамасын жетілдіру мәселелері» ғылыми жарияланымна қайтып оралғанда.....	241
Есімнама	
Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының директорын жоғары марапатпен құттықтау.....	245
Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының бас ғылыми қызметкері, з.ғ.к., доцент А.А. Караев – 55 жаста.....	246
Библиография	
Заң ғылымдарының докторы, профессор М.Ч. Қоғамовтың Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексіне түсініктемесіне рецензия 1-том. Жалпы бөлім. 3-басылым, толықтырылған және қайта өңделген. – Алматы.: «Жеті жарғы», 2020. — 751 б.....	247
Даналық ойлар	248

**№5 (63)
2020**

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации Республики
Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz

Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета

Сарпиев Р.К. – Заслуженный деятель Ка-
захстана (Нур-Султан, Казахстан) – (прео-
седатель)

Абайдылинов Е.М. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)

Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)

Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)

Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)

Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)

Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)

Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)

Рахметов С.М. – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Малиновский В.А. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)

Унзила Шапак – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Главный редактор

Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)

Айымбетов М.А. – заслуженный деятель
культуры РК (Нур-Султан, Казахстан)

Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)

Джангарашев Р.М. – LL.M. (Нур-Султан,
Казахстан)

Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Казиев З.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)

Каирбаева Л.К. – PhD (Нур-Султан,
Казахстан)

Киязова А.Ж. – LL.M. (Нур-Султан,
Казахстан)

Конусова В.Т. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)

Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)

Примаев Н.М. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Камено-
горск, Казахстан)

Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала

Джамбуршин К.А.

Колтубаева Г.Б.

Ердашева Д.Т.

Жумагелдина Б.Ж.

Байленова А.К.

тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке

на учет СМН № 17761-Ж

от 25.06.2019 г. Комитета информации

Министерства информации и коммуникаций

Республики Казахстан

(Первичная постановка на учет

№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:

Республика Казахстан, 010000,

г. Нур-Султан, ул. Д. Конаева, 12/1

БЦ «На Водно-зеленом бульваре»

тел.: 8(7172) 57-03-42

www.zqai.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru

institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

**Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан**

научно-правовой журнал

Колонка редакции.....9

Конституционное и административное право

Р.М. ДЖАНГАРАШЕВ Анализ влияния неправовых факторов на су-
дебные решения.....13

Б.К. НУРГАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНУЗАКОВА, А.А. КАРАЕВ Государ-
ственные услуги как форма реализации государственных функций обе-
спечения прав и законных интересов физических и юридических лиц.....17

Б.К. НУРГАЗИНОВ Соотношение общих конституционных прин-
ципов правосудия с принципами административных процедур и адми-
нистративного судопроизводства в Республике Казахстан (проблемные
вопросы).....27

Д. ДОСМЫРЗА, Х. МАНЕЙ Перспективы развития таможенного
администрирования в Республике Казахстан.....37

Н. САУЛЕН, Г.А. КУАНАЛИЕВА, А.Н.ОСПАНОВА Теоретиче-
ский анализ административных процедур и принципов административ-
ного судопроизводства в Республике Казахстан.....45

Е.Б. АБДРАСУЛОВ, Х. БАЖАЙ, А.Е. АБДРАСУЛОВА Действие
Конституции Республики Казахстан: правовое, ценностное и функцио-
нальное содержание.....57

А. САЛИМГЕРЕЙ Новые подходы по продлению человеческой
жизни в Республике Казахстан(медицинские и правовые аспекты) Граж-
данское и гражданско-процессуальное право.....68

Гражданское и гражданско-процессуальное право

Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Некоторые вопросы правового
регулирования «зеленой экономики» в Республике Казахстан.....76

В.Н. СИНЕЛЬНИКОВА Дизайн в индустрии моды как объект ин-
теллектуальной собственности.....83

Е.В. НЕСТЕРОВА Об обязанности заказчика создать подрядчику
необходимые условия для выполнения работы по договору строительного
подряда.....90

К.К. САБИРОВ Без права на ошибку: перспективы разрешения
спорных вопросов перехода прав на недвижимое имущество в законода-
тельстве Республики Казахстан.....97

У.Е. КУДИЯРОВА К вопросу о разъяснении принципов добросо-
вестности, разумности, справедливости, содержащихся в Гражданском
кодексе Республики Казахстан.....106

Г.Э. АБДРАСУЛОВА Применение норм гражданского законодатель-
ства о нераскрытой информации: вопросы теории и практики.....111

Б.О. АЛТЫНБАСОВ Правовые и организационные реформы со-
вершенствования органов управления государственных университетов.....118

Уголовное право и уголовный процесс

С.М. РАХМЕТОВ Проблемы совершенствования законодательства
Республики Казахстан по противодействию семейно-бытовому насилию.....127

С.С. КАРЖАУБАЕВ Общие вопросы профилактики налоговых уго-
ловных правонарушений.....135

Д.А. ФИНК Доступ женщин-заявителей и пострадавших от уголов-
ного правонарушения к правосудию как условие компенсации ущерба,
причиненного уголовным правонарушением.....142

Р.Ж. КОЖАХМЕТОВА, А.А. ТЫНЫШБАЕВА Основные факторы, влияющие на проблемы предупреждения суицидов среди несовершеннолетних	149
Международное право и сравнительное правоведение	
Ж.О. КУЛЖАБАЕВА Правовой механизм инвестиционной поддержки Республики Казахстан в системе обеспечения экономической безопасности	159
Л.К. КАИРБАЕВА Защита персональных данных в международном и европейском праве	168
Правовой мониторинг	
А.К. КАНАТОВ, А.Е. БЕКТЕНОВ, О.С. КАРАХОЖАЕВ Проблемные аспекты эффективности (неэффективности) противодействия коррупции в Казахстане (анализ отраслевого законодательства)	175
Из практики законотворчества на государственном языке	
А.А. МЕДИНАЕВА Язык и стиль международных договоров на государственном языке: научный лингвистический анализ	182
А.Р. КУЛЬБАТЫРОВА Актуальные вопросы разработки двуязычного законодательства на основе международного опыта	186
С.К. БАКИРОВ Три принципа ренессанса государственного языка	191
Трибуна молодого ученого	
А. АРЫСТАН Правовой режим коммерческой тайны в соглашении по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности (ТРИПС)	196
Л.Е. НУРЛУМБАЕВА Приказное производство в уголовном процессе Германии	207
Т.К. МАКЕНОВ Государственное обеспечение конституционных прав и свобод граждан в период карантина	213
А.М. НЕМЕРЕБАЕВА Формы участия граждан в государственном управлении	218
Ж.Б. УМБЕТБАЕВА Атмосферный воздух как объект правовой охраны по экологическому кодексу Республики Казахстан	224
Хроника научной жизни	
Информационное сообщение о заседании Ученого совета Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан по итогам 2020 года, г. Нур-Султан, 21 декабря 2020 года	233
Архивные страницы «Вестника»	
Е.Н. НУРГАЛИЕВА Вопросы совершенствования трудового законодательства (статья в Вестнике ИЗ РК №1(25)-2012 г. – С. 61-65)	236
Р. АНАРОВА Возвращаясь к научной публикации д.ю.н., профессора Е.Н. Нурғалиевой «Вопросы совершенствования трудового законодательства»	241
Персоналии	
Поздравление директора Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан с высокой наградой	245
Главному научному сотруднику Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан, к.ю.н., доценту А.А. Караеву – 55 лет	246
Библиография	
Рецензия на Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Республики Казахстан доктора юридических наук, профессора Когамова М.Ч., том 1. Общая часть. 3-е изд., доп. и перераб. – Алматы, «ЖетіЖарғы», 2020. – 751 с.	247
Мудрые мысли	248

№5 (63)
2020

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»

Published since 2006
All journal materials are placed
on the website

www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894 from
05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – Honored Personality of Ka-
zakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan) – (Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Unzila Shapak – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Chief Editor
Dyusenov Ye.A. – c.j.s.

Editorial Board members

Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiybetov M.A. – Honored Worker of Culture
of Kazakhstan, (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Russian)
Dzhangarashev R.M. – LLM (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kairbaeva L.K. – PhD (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kiyazova A.Zh. – LLM (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD
(Chelyabinsk, Russian)
Primashev N.M. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek, Kyr-
gystan)

The editorial staff

Dzhamburshin K.A.
Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
tel.: 8 (7172) 26-61-29

The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Nur-Sultan, D. Konaev str., 12/1
BC «On the water-green boulevard»
tel.: 8 (7172) 57-03-42
www.zqai.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal

Editorial 11

Constitutional and Administrative Law

- R.M. DZHANGARASHEV** Analysis of the influence of non-legal
factors on court decisions 13
- B.K. NURGAZINOV, L.T. ZHANUZAKOVA, A.A. KARAYEV**
Public services as a form of implementation of state functions, ensuring the
rights and legitimate interests of individuals and legal entities 17
- B.K. NURGAZINOV** Correlation of general constitutional principles
of justice with the principles of administrative procedures and administrative
proceedings in the Republic of Kazakhstan (problematic issue) 27
- D. DOSMYRZA, KH. MANEY** Prospects for the development of
customs administration in the Republic of Kazakhstan 37
- N. SAULEN, G.A. KUINALIYEVA, A.N. OSPANOVA** Theoretical
analysis of administrative procedures and principles of administrative court
proceedings in the Republic of Kazakhstan 45
- E.B. ABDRASULOV, K. BAZHAY, A.E. ABDRASULOVA**
Application of the constitution of the Republic of Kazakhstan: legal, value
and functional content 57
- A. SALINGEREY** New approaches the human life-extension in the
Republic of Kazakhstan (medical and legal aspects) 68

Civil and Civil Procedure Law

- E.A. DYUSENOV, A.K. LYAMBEKOVA** Some issues of legal
regulation of «green economy» in the Republic of Kazakhstan 76
- V. SINELNIKOVA** Design in the fashion industry as an object of
intellectual property 83
- E.V. NESTEROVA** The obligation of the customer to create the
necessary conditions for the contractor to perform works under contraction
project contract 90
- K. SABIROV** No room for error: perspectives of resolving issues of the
transfer of rights to real estate in the legislation of the Republic of Kazakhstan 97
- U.E. KUDIYAROVA** Explanation of the principles of fairness,
intelligence and justice found in the Civil code of the Republic of Kazakhstan 106
- G.E. ABDRASSULOVA** Application of the standards of civil legislation
on non-disclosed information: issues of theory and practice 111
- B.O. ALTYNBASOV** Legal and organizational reforms in the
improvement of the governance bodies of public universities 118

Criminal law and Criminal procedure

- S.M. RAKHMETOV** Issues of improving the legislation of the Republic
of Kazakhstan on combating domestic and domestic violence 127
- S.S. KARZHAUBAYEV** General issues of prevention of tax criminal
offenses 135
- D.A. FINK** Access of women applicants and victims of a criminal
offense to justice as a condition of compensation for damage caused by a
criminal offense 142
- R. KOZHAKHMETOVA, A.A. TYNYSHBAYEVA** The main factors
influencing the problems of suicide prevention among minors 149

International law and Comparative law	
Zh. KULZHABAYEVA Legal mechanism of investment support of the Republic of Kazakhstan in the economic security system	159
L.K. KAIRBAYEVA Personal data protection in international and european law	168
Legal monitoring	
A.K. KANATOV, A.E. BEKTENOV, O.S. KARAKHOZHAYEV Problematic aspects of efficiency (inefficiency) of anti-corruption measures in Kazakhstan (analysis of industry legislation)	175
From the lawmaking practice in the official language	
A.A. MEDINAYEVA The language and style of international treaties in the national language: a scientific linguistic analysis	182
A.R. KULBATYROVA Current issues of developing bilingual legislation based on international experience	186
S. BAKIR Three principles of the state language renaissance	191
Young researchers' tribune	
A. ARYSTAN Legal regime of trade secrets in the agreement on trade aspects of intellectual property rights (TRIPS)	196
L.E. NURLUMBAYEVA Writ proceeding in the criminal process of Germany	207
T.K. MAKENOV State support of constitutional rights and freedoms of citizens during the quarantine period	213
A.M. NEMEREBAYEVA Forms of participation of citizens in public administration	218
Zh.B. UMBETBAYEVA Atmospheric air as an object of legal protection according to the Environmental code of the Republic of Kazakhstan	224
The Chronicle of Scientific Life	
Information note on the meeting of the Academic Council of the Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan on the results of 2020, Nur-Sultan, December 21, 2020	234
The archive pages of the «Bulletin»	
E.N. NURGALIYEVA Issues of improving labor legislation (article in the Bulletin of the IL RK No. 1 (25) -2012 - P. 61-65)	236
R. ANAROVA Back to the article of the Doctor of Law, Professor E.N. Nurgaliyeva «Issues of improving labor legislation»	241
Personalities	
Congratulation of the Director of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan with a high award	245
Chief Researcher of the Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan, Candidate of Law, Associate Professor A.A. Karayev is 55 years old	246
Bibliography	
Review of the Commentary on the Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Law, Professor M.Ch. Kogamov, Volume 1. General part. 3rd ed., Added and revised - Almaty, «ZhetiZhargy», 2020. - 751 p.	247
Wise thoughts	248

УДК 811.512.122'38

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ШАРТТАРДЫҢ ТІЛІ МЕН СТИЛІ: ҒЫЛЫМИ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ

Ақерке Аманқызы Мединаева

Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты
Лингвистика орталығының жетекші ғылыми қызметкері;
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: medinaeva.a@zqai.kz

Түйін сөздер: халықаралық шарт; мемлекеттік тілдегі құқықтық база; ғылыми лингвистикалық сараптама.

Аннотация. Қазақстан Республикасының басқа шет мемлекеттермен жасалатын халықаралық шарттары мемлекеттілігімізді көрсететін жоғары деңгейдегі нормативтік құқықтық акт болып табылады. Осындай актілердің ағылшын тілінен орыс тіліне, одан кейін ғана мемлекеттік тілге аударылатыны шындық. Өйткені ағылшын тілі халықаралық қатынас тілі болып табылады. Халықаралық шарттарда реттелетін салалар да алуан түрлі. Ағылшын тіліндегі халықаралық шарттардағы заң техникасының өз ерекшеліктері бар. Оларды орыс тіліне аудару кезінде басшылыққа алынатын ағылшын тілінің ерекшеліктері дәлме-дәл сақталады, нәтижесінде мемлекеттік тілдегі халықаралық шарттардың сапасы орыс тіліне тәуелді болады. Сондықтан мемлекеттік тілдегі халықаралық шарттарды лингвистикалық талдау кезінде орын алған стилистикалық және пунктуациялық қателерді анықтау және олардың алдын алу мақсатында жүргізілетін лингвистикалық сараптаманың маңызы зор.

Сондай-ақ бүкіл нормативтік құқықтық актілер алдымен орыс тілінде жазылып, кейіннен қазақ тіліне аударылатыны құпия емес. Бұл ретте орыс тіліндегі мәтін әбден жетілдіріліп, пысықталып, бірнеше рет оқылып, егжей-тегжейлі зерделеніп болған соң ғана қазақ тіліне аудару мәселесі туындайды. Әрбір нормативтік құқықтық актінің екі тілдегі мәтінінің теңтүпнұсқалылығын қамтамасыз етуге жауапты орталық мемлекеттік органның қазақ тілін меңгерген қызметкері белгілі бір құқықтық актіні қазақ тіліне аударатыны сөзсіз. Бұл ретте оның қазақ тілінің тілдік ерекшеліктерін білуі не білмеуі ешкімді ойландырмайды. Тіпті ол қызметкердің мәтінді қайта оқып шығуына да уақыт жеткіліксіз болуы әбден мүмкін, себебі орыс тіліндегі мәтінді жетілдіруге көп уақыт беріледі.

Мақалада мемлекеттік тілдегі бір халықаралық шартты талдау арқылы стилистикалық және пунктуациялық сипаттағы қателердің орын алғаны туралы айтылады.

ЯЗЫК И СТИЛЬ МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРОВ НА ГОСУДАРСТВЕННОМ ЯЗЫКЕ: НАУЧНЫЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Мединаева Ақерке Амановна

Ведущий научный сотрудник Центра лингвистики
Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан,
г. Нур-Султан, Республика Казахстан; e-mail: medinaeva.a@zqai.kz

Ключевые слова: международный договор; правовая база на государственном языке; научная лингвистическая экспертиза.

Аннотация. Международные договоры Республики Казахстан, заключаемые с другими иностранными государствами, являются нормативными правовыми актами высокого уровня, отражающими нашу государственность. Правда в том, что подобные акты переводятся с английского на русский, а затем только на государственный язык. Ведь английский язык является языком международного общения. Отрасли, регулируемые международными договорами, также разнообразны. Юридическая техника в международных договорах на английском языке имеет свои особенности. При переводе их на русский язык точно соблюдаются особенности английского языка, в результате чего от текста на русском языке зависит качество международных договоров на государственном языке. Поэтому большое значение имеет лингвистическая экспертиза, проводимая с целью выявления и предупреждения стилистических и пунктуационных ошибок, имевших место при лингвистическом анализе международных договоров на государственном языке.

Не секрет также, что все нормативные правовые акты сначала пишутся на русском языке, а затем переводятся на казахский язык. При этом вопрос перевода на казахский язык возникает только после того, как текст на русском языке будет усовершенствован, доработан, многократно прочитан и детально изучен. Сотрудник центрального государственного органа, ответственного за обеспечение аутентичности текста каждого нормативного правового акта на двух языках, владеющий казахским языком, переводит определенный правовой акт на казахский язык. При этом никто не заинтересован в его знаниях языковых особенностей казахского языка. Вполне возможно, что даже на перечитывание текста сотруднику не хватает времени, так как на доработку текста на русском языке отводится много времени.

В статье говорится о том, что путем анализа одного международного договора на государственном языке выявлены ошибки стилистического и пунктуационного характера.

THE LANGUAGE AND STYLE OF INTERNATIONAL TREATIES IN THE NATIONAL LANGUAGE: A SCIENTIFIC LINGUISTIC ANALYSIS

Medinayeva Akerke

Leading researcher Center for linguistics Institute
of legislation and legal information Republic of Kazakhstan,
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan; e-mail: medinaeva.a@zqai.kz

Keywords: international agreement; legal framework in the state language; scientific linguistic expertise.

Abstract. International agreements of the Republic of Kazakhstan concluded with other foreign States are high-level normative legal acts that reflect our statehood. The truth is that such acts are translated from English to Russian, and then only into the state language. After all, English is the language of international communication. The industries regulated by international treaties are also diverse. The legal technique in international agreements in English has its own peculiarities. Russian translations strictly follow the peculiarities of the English language, as a result of which the quality of international agreements in the state language depends on the Russian text. Therefore, linguistic expertise is of great importance in order to identify and prevent stylistic and punctuation errors that occurred during the linguistic analysis of international treaties in the state language.

It is also no secret that all regulatory legal acts are first written in Russian, and then translated into Kazakh. The question of translation into Kazakh arises only after the text in Russian is improved, refined, repeatedly read and studied in detail. An employee of the Central state body responsible for ensuring the authenticity of the text of each normative legal act in two languages, who speaks the Kazakh language, translates a certain legal act into Kazakh. At the same time, no one is interested in his knowledge of the language features of the Kazakh language. It is possible that even the employee does not have enough time to re-read the text, since a lot of time is allocated to finalize the text in Russian.

The article states that the analysis of an international agreement in the state language revealed stylistic and punctuation errors.

Қазақстан Республикасының халықаралық аренадағы құқықтық жағдайы мен орны, саяси көзқарасы мен мүддесі шет мемлекеттермен жасалатын халықаралық шарттарда реттеледі. Осыған байланысты еліміздің халықаралық шарттар саласында құқықтық негіз рөлін атқаратын «Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары туралы» 2005 жылғы 30 мамырдағы Қазақстан Республикасының Заңында «Қазақстан Республикасының халықаралық шарттарын жасасу, орындау, өзгерту және олардың қолданылуын тоқтату тәртібі Қазақстан Республикасының халықаралық шарттар туралы саласындағы заңнамада айқындалады.

Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары Қазақстан Республикасының Конституциясына, халықаралық құқықтың жалпы жұрт таныған принциптері мен нормаларына, халықаралық шарттың өзінің ережелеріне, Халықаралық шарттар құқығы туралы Вена конвенциясына және Қазақстан Республикасының өзге де заңнамалық актілеріне сәйкес жасалады, орындалады, өзгертіледі және тоқтатылады.» деп көзделген¹.

Ал Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 14 қыркүйектегі

№ 938 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар бойынша, сондай-ақ

¹ «Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары туралы» 2005 жылғы 30 мамырдағы Қазақстан Республикасының Заңы // Электрондық ресурс// <http://www.adilet.zan.kz/kaz/docs/Z050000054>

халықаралық шарттардың жобалары бойынша ғылыми сараптама жүргізу қағидасына сәйкес Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар бойынша, сондай-ақ халықаралық шарттардың жобалары бойынша жүргізілетін ғылыми сараптамалар түрлері мен оларды жүргізу реті айқындалады². Бұл ретте екі нормативтік құқықтық актіде ғылыми лингвистикалық сараптама жүргізу міндеті белгіленген.

Ғылыми лингвистикалық сараптама Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар бойынша және халықаралық шарттар жобаларының қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің теңтүпнұсқалығы бөлігінде жүргізіледі.

Ғылыми лингвистикалық талдау жүргізу үшін «Қазақстан Республикасы мен Иран Ислам Республикасы арасындағы азаматтық істер бойынша өзара құқықтық көмек туралы келісімді ратификациялау туралы» 2020 жылғы 30 маусымдағы Қазақстан Республикасының Заңы³ негіз болды.

Ратификацияланған келісімнің қазақ тіліндегі мәнін орыс тіліндегі мәтінмен салыстыру барысында кіріспедегі екінші және үшінші абзацтардың орыс тіліндегі мәтінмен сәйкес келмеуі анықталды. Оның үстіне екінші абзацтағы «бір-бірінің» деген қос сөздің орфографиялық емлесі сақталмаған.

Мысалы, орыс тіліндегі редакцияда: «РУКОВОДСТВУЯСЬ общим желанием укреплять взаимную правовую помощь по гражданским делам между Сторонами;

НА ОСНОВЕ взаимного уважения суверенитета и невмешательства во внутренние дела друг друга, а также равенства и взаимной выгоды;» деп берілген. Айта кетерлігі, «руководствуясь» және «на основе» деген сөздердің бас әріппен жазылуы қандай заң техникасына негізделгені түсініксіз.

Ал қазақ тіліндегі нұсқада екі абзацтың:

«Егемендікті және бір-бірінің ішкі істеріне араласпауды, сондай-ақ теңдікті өзара құрметтеу және өзара пайда НЕГІЗІНДЕ

Тараптар арасындағы азаматтық істер бойынша өзара құқықтық көмекті нығайтудың ортақ ниетін БАСШЫЛЫҚҚА АЛА ОТЫРЫП» ауысып кеткені айқын. Оның үстіне «егемендікті», «негізінде» және «басшылыққа ала отырып» деген сөздердің бас әріппен жазылуы қазақ тілінің ережесіне сай емес. Бұл ретте орыс тілінде бас әріппен жазылған, сондықтан қазақ тіліндегі мәтінде бас

әріппен жазылуы тиіс деген түсіндірменің ешбір құқықтық негізі жоқ.

Бұдан басқа, қазақ тілінің ережесі бойынша сөйлем міндетті түрде баяндауышпен аяқталуы тиіс. Алайда бұл ереже келісімнің 1-бабында «Өзара құқықтық көмек көрсету аясы» сақталмаған, оған сәйкес:

«1-бап Өзара құқықтық көмек көрсету аясы

1. Осы Келісімнің ережелеріне сәйкес Тараптар бір-біріне азаматтық істер бойынша мынадай өзара құқықтық көмек көрсетеді:

- а) құжаттар тапсыру;
- б) дәлелдемелер жинау және беру;
- с) куә мен сарапшыны шақыру;
- д) заң актілерін және терелік шешімдерді

тану және орындау;

е) құқықтық акпарат және материалдар алмасу;

ф) сұрау салынатын Тараптың ұлттық заңнамасында көзделген құқықтық көмектің кез келген басқа да нысандары.». Көріп тұрғанымыздай, «көрсетеді» деген баяндауыш сөйлемнің бірінші бөлігінде жазылып, құқықтық көмек түрлері санамаланып берілген. Тиісінше көрсетілген бапты былайша редакциялау:

«1-бап. Өзара құқықтық көмек көрсету аясы

1. Осы Келісімнің ережелеріне сәйкес Тараптар бір-біріне азаматтық істер бойынша мынадай өзара құқықтық көмек:

- а) құжаттар тапсыру;
- б) дәлелдемелер жинау және беру;
- с) куә мен сарапшыны шақыру;
- д) заң актілерін және төрелік шешімдерді

тану және орындау;

е) құқықтық акпарат және материалдар алмасу;

ф) сұрау салынатын Тараптың ұлттық заңнамасында көзделген құқықтық көмектің кез келген басқа да нысандарын көрсетеді.» қазақ тілінің ережесіне сай екенін әрі логикалық аяқталған ойды білдіретін толық сөйлемге айналғанын көрсетіп тұр деп пайымдаймыз. Сонымен қатар «терелік» деген сөздің жазылу нормасы бұзылған. Ал «бап» деген сөз бен оның атауы арасындағы тыныс белгісінің болмауы да күмән келтіреді. Бұл ретте көрсетілген келісімнің орыс тіліндегі мәтінде «бап» пен оның атауы былайша:

«Статья 1

Сфера оказания взаимной правовой помощи» екі жолға жазылған. Сондықтан қазақ тіліндегі мәтінде осы үлгіде жазылғанда

² «Қазақстан Республикасы қатысушы болуға ниеттенетін халықаралық шарттар бойынша, сондай-ақ халықаралық шарттардың жобалары бойынша ғылыми сараптама жүргізу қағидасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 14 қыркүйектегі № 938 қаулысы. // Электрондық ресурс// <http://www.adilet.zan.kz/kaz/docs/P100000938>

³ «Қазақстан Республикасы мен Иран Ислам Республикасы арасындағы азаматтық істер бойынша өзара құқықтық көмек туралы келісімді ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2020 жылғы 30 маусымдағы № 353-VI ҚРЗ. // Электрондық ресурс// <http://www.adilet.zan.kz/kaz/docs/Z2000000353>

«бап» пен оның атауы арасына тыныс белгісін қоюдың қажеті болмас еді. Бір жолға жазған соң арасына нүкте қою қажет еді. Негізінде, заң жобасына және халықаралық шарт жобасына қойылатын заң техникасының талаптары арасында айырмашылық бар шығар. Себебі халықаралық шарт халықаралық заң техникасына бағынуы мүмкін.

Сондай-ақ, 5-баптың 1-тармағында «1. Өзара құқықтық көмек көрсету туралы өтініш жазбаша, екі (2) данада ресімделеді, сұрау салушы Тараптың құзыретті органы қол қойып куәландырады және...» деп көзделген. Осы баптың орыс тіліндегі мәтініне назар аударсақ: «1. Просьба об оказании взаимной правовой помощи оформляется письменно, в двух (2) экземплярах подписывается, заверяется компетентным органом запрашивающей Стороны и...» қазақ тіліне дұрыс аударылмағанына куә боламыз. Атап айтқанда, «ресімделеді, ... қол қойып куәландырады» деп аудару орыс тіліндегі мәтінмен теңтүпнұсқалықты қамтамасыз етпейді. Екі тілдегі сөйлемнің бірыңғай мүшелері туралы түсінік бір-біріне ұқсас болғандықтан, қазақ тіліндегі мәтінді былайша редакциялау: «1. Өзара құқықтық көмек көрсету туралы өтініш жазбаша ресімделеді, екі (2) данада қол қойылады, сұрау салушы Тараптың құзыретті органы куәландырады және...» орынды болар деп санаймыз. Сөйлемнің бірыңғай мүшелері болып табылатын етістіктерді «...ресімделеді, ... қол қойылады, ... куәландырады...» жеке атап өту жасалатын әрекеттің реттілігін білдірсе керек.

Бұдан басқа, 18-баптың бірінші бөлігінің мазмұны да өзіне назар аудартады: «а) іс бойынша Тараптардың өтініштері мен куәлердің дәлелдемелерді алуға қатысты материалдық және құжаттамалық дәлелдемелер, сараптама жүргізу немесе сот актілері қамтылған айғақтары;». Тиісінше орыс тіліндегі нұсқасымен: «а) заявления Сторон по делу и показания свидетелей, содержащие материальные и документальные доказательства, проведение экспертизы или судебные решения, касающиеся получения доказательств;» салыстыру барысында қазақ тіліне дұрыс аударылмағанын әрі «куәлердің» деген сөздің орфографиялық емле тұрғысынан қате жазылғаны байқалады. Көрсетілген бөлік: «а) іс бойынша Тараптардың өтініштері мен куәлердің материалдық және құжаттамалық дәлелдемелерді қамтитын айғақтары, сараптама жүргізу немесе дәлелдемелерді алуға қатысты сот актілері;» деп редакциялауды талап етеді. Ал «куәлердің» деген сөздің жазылуына келсек, Р. Сыздықтың Қазақ тілінің анықтағышы (емле, тыныс белгілері, сөз сазы) кітабында «э әрпіне аяқталған немесе соңғы буынында э әрпі жазылған сөздерге қосымшалар жуан жалғанады: кінә+лау (кінәлеу емес), күнә+

сыз (күнәсіз емес), күнә+ға (күнәге емес), күмән+дану (күмәндену емес), Күлән+ға (Күләнге емес) деп жазылған [1]. Сондықтан «куә» сөзіне «-лардың» деген жалғаудың жалғанғаны дұрыс.

Сонымен қатар, осы ратификацияланған келісімнің қазақ тіліндегі мәтінінде «құқықтық ақпарат», «хабардар ету», «табыс ету» және «сот актілері» деген сөздерді қолдану бірізділігінің сақталмағанын атап өткен жөн.

Осылайша, қазақ тіліндегі мәтінге қол қойылып, заңмен ратификацияланған келісімнің бірнеше бабын лингвистикалық талдау арқылы мәтіннің пысықталмағаны, грамматикалық, стилистикалық, пунктуациялық және орфографиялық ережелерге мән берілмегені анықталды.

Егер халықаралық шарттар саласындағы Қазақстан Республикасы Заңының 5-бабы 7-тармағында: «Халықаралық шарттардың тең түпнұсқа мәтіндерінің біріне қазақ және орыс тілдеріндегі аудармаларының сәйкес болуын оны жасауға жауапты Қазақстан Республикасының орталық мемлекеттік органы қамтамасыз етеді» деп көзделгенін ескерсек, орталық мемлекеттік органның келісім мәтінінің қазақ тіліндегі нұсқасына немқұрайлы қарағаны айқын. Бұл ретте халықаралық шарттардың қазақ тіліндегі нұсқасын елемей мемлекеттік тілдегі құқықтық базаның қалыптасуына ықпал ететіні сөзсіз.

Келісім мәтінінің соңында «...Осыны куәландыру үшін тиісінше өкілеттік берілген төменде қол қоюшылар кіріспеден және 30 баптан тұратын осы Келісімге 2019 жылғы 12 шілдеде Нұр-Сұлтан қаласында қазақ, парсы және ағылшын тілдерінде екі (2) данада қол қойды әрі барлық мәтіндер тең түпнұсқалы болып табылады. Түсіндіру кезінде дау немесе келіспеушілік туындаған жағдайда ағылшын тіліндегі мәтін басым болады.» деп белгіленуі қазақ тіліндегі мәтін бұдан былай өзгертілуге жатпайтынын айқындайды. Себебі жоғарыда атап көрсетілген қағидаларға сәйкес ғылыми лингвистикалық сараптама халықаралық шарттардың жобалары бойынша – оларға қол қойылғанға дейін жүргізіледі.

Осыған байланысты белгілі бір нормативтік құқықтық актінің қазақ тіліндегі нұсқасын пысықтауға жеткілікті уақыт берілуі қажет. Бұл мемлекеттік тілдегі құқықтық базаның сапасын әлдеқайда жақсартуға септігін тигізеді.

Бұл ретте халықаралық шартқа қол қойылғанға дейін және қол қойылғаннан кейін жүргізілетін ғылыми лингвистикалық сараптаманың аражігін ажыратып, құқықтық негізін бекітіп, оны жүргізуді жаңа бір деңгейге көтеру қажет деп пайымдаймыз. Өйткені халықаралық шартқа қол қою барысында келіссөздер нәтижесінде қандай да бір өзгері-

стер немесе толықтырулар енгізілуі мүмкін. Ағылшын тіліне енгізілген кез келген өзгеріс немесе толықтыру орыс тіліне, одан кейін қазақ тіліне аударылып, грамматикалық немесе қандай да бір басқа да ерекшеліктерге назар аударылмай қол қойылуы мемлекеттік тілдегі халықаралық шарттың сапасына айтарлықтай нұқсан келтіреді.

Жоғарыда келтірілген қателер келісімнің екі тілдегі мәтінінің теңтүпнұсқалығын қамтамасыз етумен айналысқан қызметкердің мемлекеттік тілді игеру біліктілігі қандай дәрежеде екенін көрсетеді. Сондықтан алдағы уақытта мемлекеттік қызметшілердің мемлекеттік тілді үйрену, атап айтқанда, аударма

ісін жетілдіру курстарында біліктілігін арттыру қажет.

Сонымен қатар кез келген нормативтік құқықтық актінің мемлекеттік тілдегі мәтінін жетілдіруге, пысықтауға, түзетуге жеткілікті уақыт бөле отырып, оның сапасын жақсартуға баса назар аудару қазіргі кезде басты талап болып отыр.

Қорыта келе айтарымыз, жоғарыда көрсетілген кемшіліктерді түзету және оларды болдырмау тетігін ойластыру қажет. Онсыз мемлекеттік тілдегі құқықтық базаның қалыптасуына нұқсан келері анық. Оның үстіне, егемен, тәуелсіз, құқықтық мемлекет деген атымызға үлкен сын болары хақ.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Сыздық Р. Қазақ тілінің анықтағышы (емле, тыныс белгілері, сөз сазы). – Астана: Елорда, 2000. – 522 б.

REFERENCES

1. Syzdyk R. *Qazaq tiliniń anyқтағышы (emle, tynys belgileri, söz sazy)*. – Astana: Elorda, 2000. – 522 b.

УДК 340.130.53:81'246.2(100)

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ НЕГІЗІНДЕ ЕКІ ТІЛДІ ЗАҢНАМАНЫ ӨЗІРЛЕУДЕГІ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР

Акмарал Рашидқызы Құлбатырова

Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты
Лингвистика орталығының жетекші ғылыми қызметкері,
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: kulbatyrova.a@zqai.kz

Түйін сөздер: заңнаманың дәйектілігі мен сапасы, халықаралық юрисдикция, заң жобасын жасаудың үш моделі, мәтіндердің түпнұсқалығы, терминологиялық және аударма жұмысы.

Аннотация. Мақалада заңнаманы екі тілде әзірлеудегі сапаның маңыздылығы мен дәйектілігі туралы кейбір өзекті мәселелері қозғалады. Автор заң жобасын жасау кезіндегі дәйектіліктің мәні айқындылықты арттыратынын атап өткен, өйткені тіл мен сөздер заң шығарушы мен тіл білімі аудармашысының жұмысында басты орын алады. Сондай-ақ, орыс тіліндегі мәтіннің және мемлекеттік тілдегі мәтін нұсқасының баламалылығы мен үйлесімділігін қамтамасыз ету үшін екі тілді мәтіндердегі терминологияны, синтаксисті, идеяларды ұйымдастыруды және стильді қарастыру қажет.

Мақалада автор заңнама нұсқаларын жасау кезіндегі құқықтық салдардың бірдей болжамды болуы қаншалықты маңызды екенін атап өтеді. Мақаланың мазмұндық сипатының тағы бір ерекшелігі сапасы бір ерекшелігі – заңнаманы екі тілде әзірлеуде кездесетін әртүрлі модельдердің болуы: аударма, бірлесіп жасау немесе қосарланған модель түрлері. Сонымен қатар, мақалада шет елдердің, әсіресе Канада, Гонг Конг және Малайзияның салыстырмалы тәжірибесі келтірілген, онда Конституцияда барлық заңнамалық актілер ағылшын тілінде де, ана тілінде де жазылуы және қабылдануы керек және екі тіл де теңтүпнұсқалы мәтін болып табылатындығы туралы айтылған.

Мақалада екі тілді заңнаманы әзірлеу процесінде аудармашы мен лингвисттің бастапқы кезеңінде қатысуының маңыздылығы мен оларға орталық рөлдің беру керектігі атап өтіл-